

2000 - 2005 Yılları Arasında Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıklar Kliniğine Getirilen Hayvanların ve Hastalıkların Oransal Değerlendirmesi

Başaran KARADEMİR*

* Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıklar Anabilim Dalı, Kars - TÜRKİYE

Yayın Kodu: 2006/19-A

Özet

Bu araştırma, 2000 - 2005 yılları arasında Kafkas Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, İç Hastalıklar kliniğine getirilen hayvanların kayıtları üzerinde yürütülmüştür. Hayvanlar tür, cinsiyet, ırk, hastalıklar ve geldikleri yerlere göre değerlendirildi. Kabul edilen hayvan sayısı 1861 idi. Getirilen hayvan sayısının 2000 yılından 2005 yılına doğru azaldığı ve hayvan türleri sığırlar (%87.48), atlar (%1.88), koyunlar (%5.05), kedi ve köpekler (%5.48), tavşan (%0.05) ve kaz (%0.05) olarak gözlemlendi. Getirilen 1861 hayvandan 2078 hastalık teşhis edildi. Bu hastalıkların oranları; sığırlarda %87.87, atlarda %1.83, Koyunlarda %5.25 ve Kedi ve köpeklerde %4.96 bulundu. Sığırlarda en yaygın hastalıkların, toplam teşhis edilen hastalık sayısı içindeki oranı, sırasıyla %26.85 ile RPT, %21.46 ile solunum sistemi hastalıkları, %6.93 ile septisemia neonatorum, %6.64 ile enterit olarak tespit edildi. Kedi ve köpeklerde en yaygın hastalıklar adı gastro enterit (%1.30) ve solunum sistemi hastalıkları (%1.25), koyunlar ve atlarda solunum yolları enfeksiyonları (sırasıyla %2.07 ve %0.63) oldu. Getirilen hayvan sayısı yaz sezonunda azaldı. Sunulan hayvanların çoğunluğunun merkez ilçe ve köylerinden geldiği gözlemlendi. Getirilen hayvanların içinde sığırların ırk dağılımları %36 yerli, %23 Esmer, %22 Simental ve %19 melez ırklar olarak gözlemlendi.

Anahtar sözcükler: Kars, Veteriner Fakültesi, İç Hastalıklar, değerlendirme.

Proportional Evaluation of Animals and Diseases Admitted to Kafkas University, Veterinary Faculty, Internal Medicine Clinics Between 2000 - 2005

Summary

This investigation was carried out on records of the animals admitted to clinics of internal medicine of Kafkas University, Veterinary Faculty between 2000 - 2005. The animals were evaluated according to species, sex, breed, diseases and localization. Total number of admitted animals was 1861. It was observed that the number of admitted animal decreased from year of 2000 to year of 2005. The species were cattle (87.48%), horses (1.88%), sheep (5.05%), cats and dogs (5.48%), rabbit (0.05%) and geese (0.05%). 2078 diseases were diagnosed in submitted 1861 animals. Proportions of diseased animals admitted were as follow; cattle 83.87%, horses 1.83%, sheep 5.25% and cats and dogs 4.96%. Most common diseases of cattle were TRP (26.85%), respiratory system diseases (21.46%), septisemia neonatorum (6.93%) and enteritis (6.64%) in total number of diagnosed diseases. It was found that common diseases in cats and dogs were gastroenteritis (1.30%) and respiratory system disorder (1.25%) and in sheep and horses were respiratory system diseases (2.07% and 0.63% respectively). Numbers of admitted animals decreased during summer. The most of admitted animals were from central town and its villages. Breed distribution of admitted cattle were as follow; 36% local breeds, 23% Swissbrown, 22% Simmental, and 19% cross breeds.

Key words: Kars, Veterinary Faculty, Internal Medicine, evaluation.

İletişim (Correspondence)

Phone: +90 474 2426801/1242

e-mail: basarankarademir@gmail.com

GİRİŞ

Veteriner Fakülteleri klinikleri, buldukları yerlerde bilgi ve donanım bakımından en geniş imkanlara sahip hayvan hastaneleridir. Bu nedenle, veteriner fakülteleri kliniklerine getirilen hayvanların tür, ırk, cinsiyet ve hastalıklarının durumları, çevrelerindeki hayvan popülasyonu ve hastalıkları hakkında önemli bilgiler verir.

Bu konuda yürütülmüş benzer birçok araştırma mevcuttur¹⁻⁴. Söz konusu kaynaklar, iç hastalıklar açısından en önemli hastalıkların sindirim ve solunum sistemi hastalıkları olduğunu ve aynı zamanda büyük ekonomik kayıplara neden olduğunu ortaya koyulmuştur.

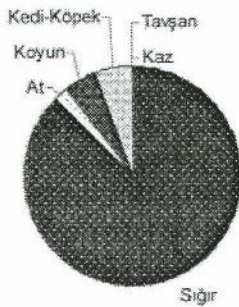
Ülkemizin farklı bölgelerinde hangi hayvan türlerinin yoğun şekilde bulunduğu, hangi türlerde, hangi hastalıkların daha çok gözlemlendiği gibi bilgiler ancak bu yolla, bölge dışındaki ilgililere ulaştırılabilir. Böylelikle sınırlı araştırma imkânlarının bulunduğu ülkemizde mevcut olanaklar maksimum ölçülerde kullanılabilir. Yukarıdaki nedenlerle tüm veteriner fakültelerinde benzer araştırmaların periyodik aralıklarla hazırlanıp yayınlanması, araştırma imkânlarının ülke genelinde ortak kullanılması ve ülke hayvancılığının geliştirilmesi açısından önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, 01.01.2000 ile 31.12.2005 ta-

Tablo 1. Yıl ve türlere göre getirilen hayvan sayıları ve oranları.

Table 1. Number of animals admitted and their proportions according to years and species.

Yıllar	Sığır	At	Koyun	Kedi-Köpek	Tavşan	Kaz	Hasta Sayısı	(%)
2000	475	12	32	43	0	0	562	30.20
2001	356	5	15	19	0	0	395	21.23
2002	258	7	13	7	1	0	286	15.37
2003	296	4	15	13	0	1	329	17.68
2004	162	3	11	9	0	0	185	9.94
2005	81	4	8	11	0	0	104	5.59
Toplam	1628	35	94	102	1	1	1861	
(%)	87.48	1.88	5.05	5.48	0.05	0.05		

Şekil 1. Getirilen hayvan türlerinin oransal gösterimi.

Figure 1. Proportional illustration of the animal species submitted.

rihleri arasında Kafkas Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, İç Hastalıklar Kliniğine getirilen hayvan popülasyonunun tür, ırk, cinsiyet, lokalizasyon ve hastalıklarının belirlenmesi, aynı zamanda türlere göre gelen hayvanların yılın hangi aylarında, ne yoğunlukta olduğunu ortaya konulmasıdır.

MATERYAL ve METOT

Bu araştırma, 01 Ocak 2000 ile 31 Aralık 2005 tarihleri arasında Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıklar Kliniğine getirilen toplam 1861 adet hayvanın protokol kayıtları üzerinde yürütülmüştür. Tüm hayvanların türleri ve getirildikleri yıllar göz önünde tutularak sayımları yapıp oranları çıkartıldı. Getirilen hayvanlarda teşhis edilen hastalıkların aylara ve türlere göre sayımları yapıldı ve oranları çıkartıldı. Getirilen hayvanların yaş, cinsiyet ve aylara göre sayısal değerlendirilmeleri yapıldı. Hayvanların getirildikleri yerleşim yerleri yıllara göre çıkartılarak kliniklerin hitap ettiği alan belirlendi. Gelen hayvanların sayısal sıralamasında birinci sırayı alan sığırların, ırklara göre dağılımları belirlendi.

BULGULAR

2000 - 2006 yılları arasında İç Hastalıklar kliniğine getirilen hayvanların tür ve yıllara göre dağılımları

Tablo 1'de, türlere göre oranların grafiksel dağılımları Şekil 1'de, teşhis edilen hastalık sayıları ve bunların tür ve aylara göre dağılımları Tablo 2'de, getirilen hayvanların yaşlarının oransal durumu Şekil 2'de, türlere göre cinsiyetlerinin oransal durumu Şekil 3'te, hayvan sayılarının aylara göre dağılımları Şekil 4'te, getirildikleri yere göre dağılımları Tablo 3'te verilmiştir. Kliniklere en çok getirilen tür olan sığırların ırklarına göre oransal dağılımları ise Şekil 5'te verilmiştir.

Tablo 2. 2000 - 2005 yılları arasında Kafkas Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, İç hastalıklar kliniklerine getirilen hayvanlarda teşhis edilen hastalıkların aylık dağılımı.

Table 2. Monthly distribution of diseases diagnosed in animals, admitted to the Clinics of Internal Medicine, Veterinary Faculty of Kafkas University between 2000 - 2005.

Hastalıklar ve Türler	A y l a r												Toplam	%
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
R.P.T.	49	61	91	70	71	31	19	23	27	34	34	48	558	26.85
Peritonitis	2	1	2	1	1	1	1	1	0	1	2	1	14	0.67
Solumun Sist. Hast.	19	30	53	44	75	55	51	40	25	23	19	12	446	21.46
Septisemia Neonatorum	8	11	38	25	26	9	10	2	1	4	2	2	138	6.64
Enterit	4	8	20	23	27	16	11	14	9	5	4	3	144	6.93
Üriner Sist. Hast.	2	1	5	7	1	5	1	2	1	2	2	1	30	1.44
Genel Septisemi	8	2	1	4	7	4	10	2	2	1	1	0	42	2.02
Primer Timpani	0	0	0	0	1	0	3	0	1	1	0	0	6	0.29
Sekonder Timpani	0	0	1	0	1	0	0	2	1	0	0	0	5	0.24
Rumen asidazisi	1	2	1	4	0	1	0	0	1	2	3	0	15	0.72
Ketozis	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	1	1	5	0.24
Gıdai İndigesyon	5	8	2	7	7	4	2	4	2	3	3	2	49	2.36
Omasum Kanst.	1	2	1	2	3	3	3	1	5	1	3	3	28	1.35
Konstipasyon	1	0	0	4	4	1	2	3	1	1	0	4	21	1.01
Bakteriyel Toksemi	0	1	0	3	1	0	0	0	0	1	1	0	7	0.34
Şap Şüphesi	1	0	0	5	15	9	0	2	2	1	0	1	36	1.73
C.G.B. Şüphesi	5	6	1	7	12	13	4	7	2	1	0	2	60	2.89
Leptospirozis	0	0	0	2	6	3	1	5	5	7	1	0	30	1.44
C.C.N.	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	4	0.19
IBR Şüphesi	1	0	0	1	1	0	0	1	1	1	0	0	6	0.29
Yanıkara	0	0	0	2	2	1	4	0	1	1	0	0	11	0.53
Aktinobasiloz	0	2	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	5	0.24
Bağırsak Paraziti	0	1	2	2	3	3	2	1	0	0	0	0	14	0.67
Ektoparazit	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	4	0.19
Koksidioz	2	4	12	10	17	3	2	3	5	3	2	0	63	3.03
A avitaminoz	1	0	0	2	4	0	0	1	0	0	1	1	10	0.48
Hipokalsemi	2	0	1	1	2	1	0	0	1	1	0	1	10	0.48
İlaç Zehirlenmesi	1	0	1	11	0	0	0	0	0	0	0	0	13	0.63
Diğer	3	2	9	5	5	4	5	7	5	2	2	3	52	2.50
Sığır Toplam	117	144	243	243	294	167	133	121	102	96	81	85	1826	87.87
Sığır Toplama Oranı (%)	6.41	7.89	13.31	13.31	16.10	9.15	7.28	6.63	5.59	5.26	4.44	4.65		
At	Sığırların diğer hastalıklar kısmında 2000 yılı başından 2005 yılı sonuna kadar													
Solumun Sist. Hast.	1	2	4	1	2	0	0	1	0	1	0	1	13	0.63
Enterit	1	0	1	2	2	0	0	0	0	0	0	2	8	0.38
Diğer	0	0	0	5	1	3	3	2	0	1	1	1	17	0.82
At Toplam	2	2	5	8	5	3	3	3	0	2	1	4	38	1.83
Koyun														
Solumun Sist. Hast.	3	2	3	7	14	0	0	4	4	3	2	1	43	2.07
Enterit	0	0	0	3	2	0	0	1	1	1	0	1	9	0.43
Ektoparazit	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	1	4	0.19
Beyazkas	0	0	2	1	2	0	1	0	0	1	0	0	7	0.34
Çiçek	0	0	2	0	3	0	0	1	0	0	0	0	6	0.29
Ektima	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	1	4	0.19
Diğer	2	1	10	6	5	4	0	5	0	0	0	3	36	1.73
Koyun Toplam	5	3	17	18	29	5	1	12	5	5	2	7	109	5.25
Kedi-Köpek														
Sol. Sist.	1	2	1	6	1	3	1	1	2	0	5	3	26	1.25
Adi GastroEnterit	4	3	6	1	0	5	2	1	2	0	1	2	27	1.30
Bağırsak Paraziti	2	1	1	0	0	1	2	1	2	1	0	2	13	0.63
Ektoparazit	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	1	4	0.19
Parvo Virus	2	0	2	0	0	1	0	1	0	1	1	4	12	0.58
Distemper	1	1	0	2	0	0	1	0	0	0	1	2	8	0.38
Allopesi	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	4	0.19
Diğer	1	1	0	1	0	1	1	0	1	1	1	1	9	0.43
Kedi-Köpek Toplam	11	8	10	11	1	12	8	5	8	3	10	16	103	4.96
Tavşan														
Enterit	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0.05
Kaz														
Genel Septisemi	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0.05
Toplam	135	157	275	280	329	187	145	143	115	106	94	112	2078	
%	6.50	7.56	13.23	13.47	15.83	9.00	6.98	6.88	5.53	5.10	4.52	5.39		

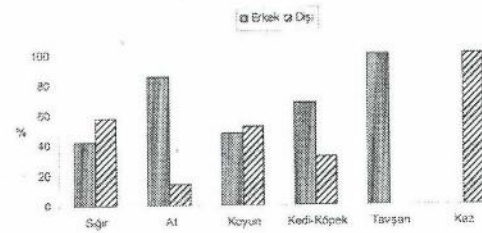
birer kez, mekonyum konstipasyonu, tortikollis, tükrük bezi yangısı, epilepsi, vagus indigestyonu, abomasum ülseri, Alopesi, hipotermi, listeriozis, kene toksikasyonu şüphesi, mineral madde noksanlığı, raşitizm, erken doğum, gelişme geriliği, söz konusu süre içinde ikişer kez, endokarditis, bağırsak invaginasyonu, bağırsak tıkanıklığı, papillomatozis, antraks, dana difterisi, infeksiyöz bovin keratokonjunktivitis, babesiozis, trikofiti, avitaminozis, söz konusu süre içinde üçer kez, meningoensefalitis, abomasum deplasmanı, brusellozis, tetanoz, enterotoksemi, pika teşhisleri konulmuştur.

Atların diğer hastalıklar kısmında söz konusu süre içinde birer kez enteralji kataralis, egzema, tetanoz, söz konusu süre içinde ikişer kez pazartesi hastalığı, bağırsak paraziti, sekum konstipasyonu, konstipasyon, söz konusu süre içinde üçer kez sancı ve üriner sist. hastalığı teşhisleri konulmuştur.

Koyunların diğer hastalıklar kısmında söz konusu süre içinde birer kez, fasiolazis, üriner sistem hastalığı, egzema, meningoensefalitis, septemia neonatorum, keratitis, koenurus serabralis, sancı, ketozis, enzootik

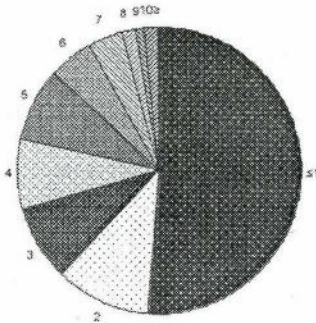
ataksi, anemi, serebro kortikal nekroz, tetanoz, miyasis, hipotermi, RPT, şap, söz konusu süre içinde ikişer kez, bağırsak paraziti, enterotoksemi, avitaminoz, rumen asidozisi, listeriozis, leptospirozis, gebelik toksemisi, koksidiyozis, söz konusu süre içinde üç kez, genel septisemi teşhisleri konulmuştur.

Kedi ve köpeklerin diğer hastalıklar kısmında söz konusu süre içinde birer kez, konstipasyon, gıda toksikasyon, genel septisemi, diroflariozis, ilaç zehirlenmesi, egzema, kaşeksi, söz konusu süre içinde

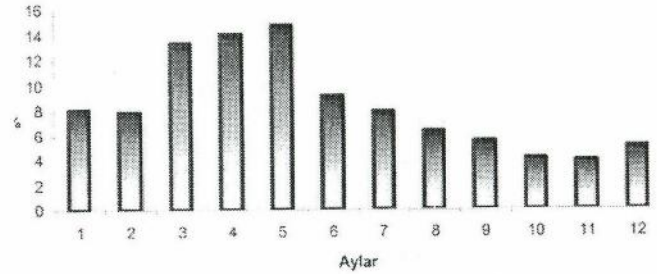

Şekil 3. Getirilen hayvanların tür ve cinsiyete göre oransal durumları.

Figure 3. Proportional of animal submitted according to species and sex.

Şekil 2. Getirilen hayvanların yaşlarının oransal dağılımları (Yıl).
Figure 2. Proportional distributions of the animal ages submitted (Year).

Şekil 4. Getirilen hayvan sayılarının aylara göre oransal dağılımları.

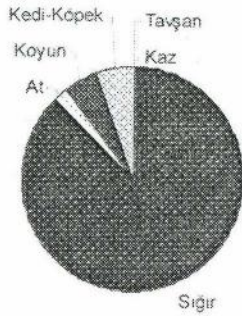
Figure 4. Proportional distributions of the submitted animal numbers according to months.

Tablo 3. Getirildikleri yerlere ve yıllara göre hayvanların sayı ve oranları.

Table 3. The numbers and proportions of admitted animals, according to localizations and years.

Yerleşim Bölgesi		2000	2001	2002	2003	2004	2005	Toplam	%
Kars	Merkez	421	267	194	217	127	75	1301	69.91
	Akyaka	2	5	2	2	1	2	14	0.75
	Arpaçay	11	16	9	9	5	2	52	2.79
	Digor	25	14	15	24	8	5	91	4.89
	Kağızman	10	28	13	13	10	4	78	4.19
	Sarıkamış	0	2	2	3	0	1	8	0.43
	Selim	67	46	28	44	26	9	220	11.82
Ardahan	Susuz	11	14	13	8	3	5	54	2.90
	Genel	15	2	10	8	5	1	41	2.20
Erzurum	Genel	0	1	0	1	0	0	2	0.11

iki kez raşitizm teşhisleri konulmuştur.

Şekil 5. Getirilen sığır ırklarının oransal gösterimi.
Figure 5. Proportional illustrations of cattle breeds submitted.

TARTIŞMA ve SONUÇ

1996² ve 1999³ verilerine göre 2000–2005 verilerinde, aynı zamanda 2000 yılından 2005 yılına doğru Kafkas Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, İç Hastalıklar kliniğine getirilen hayvan sayısının azaldığı gözlemlendi (Tablo 1, 2 ve 3). Kliniğin hasta potansiyelindeki azalma (Tablo 1 ve 2), özellikle sığır sahiplerinin ekonomik imkânlarının artan tedavi masraflarına uyum sağlayamamasından dolayı olabilir.

Tarım ve taşımacılıktaki makineleşme sonrasında ekonomik getirisi azalan atlara, gerekli tedavi ve diğer giderler için yetiştirici mümkün olduğunca para harcamak istememektedir. Bu sebepten, kliniğe gelen at sayısı, bölgedeki at varlığını tam olarak yansıtmaktadır (Tablo 1 ve 2).

Kars yöresinde yayla sezonu Mayıs sonu Haziran başlarında başlayıp Ağustos sonu Eylül başlarında sona ermektedir. Tablo 2 ve Şekil 3'ten de anlaşılacağı üzere yayla sezonunda kliniğe gelen hayvan sayısı azalmaktadır. Söz konusu bilgiler bölgede yapılmış benzer çalışmalarla paralellik içindedir^{3,4}. Mera besisi sırasında kliniğimize getirilen hayvan sayısının azalmasının nedenleri olarak; yayla ile kliniklerimiz arasındaki mesafenin fazla olması ve beslenme şeklinin değişmesine bağlanabilir. Mera besisi sırasında hayvanların yemleri ile daha fazla β -karoten almaları mümkündür. Bilindiği gibi β -karoten vücutta vitamin A'nın oluşumunu sağlayarak enfeksiyonlara karşı organizmanın direncini arttırmaktadır^{5,6}.

2000 - 2005 yılları arasında da (Tablo 1, Şekil 1) 1996² ve 1999³ yıllarında olduğu gibi hayvan sayı-

larının en önemli kısmını sığırlar oluşturmuştur. Sığır hastalıkları içinde ise, RPT, solunum yolları enfeksiyonları, septisemia neonatorum ve enterit en önemli hastalıkları oluşturmuştur (Tablo 2). 2000 - 2005 yılları arasında sığır hastalıkları içinde (Tablo 2), RPT ve solunum sistemi hastalıklarının 6 yıl boyunca olan seyirleri, 1999 yılına oranla sıralamada farklılık göstermiştir. 1999 yılında birinci sırada olan solunum sistemi hastalıkları ikinci sıraya gerilemiştir. Sayısal olarak ilk dört sırayı oluşturan RPT, solunum sistemi hastalıkları, septisemia neonatorum ve enterit vakaları yörede büyük ekonomik kayıplara neden oluşturmaya devam etmiştir³.

Solunum sistemi hastalıkları ve enteritler at, koyun, kedi ve köpek türleri içinde en önemli hastalıklar arasında gözlenmekte olup 1999 yılı verileri ile benzerlik göstermiştir³ (Tablo 2).

Tablo 3'ten kliniğimize gelen hayvanların büyük oranda (%69.91) merkez ilçe ve köylerinden, %27.78 oranında çevre ilçe ve köylerinden, %2.31 oranında da çevre il ve köylerinden geldiği anlaşılmaktadır. 2000 - 2005 yılları arasındaki durum, 1999 verilerine³ yakın bir seyir izlemiştir. Kliniğe gelen hayvan ve hastalıkları, başlıca merkez ilçe ve köylerindeki hayvanların durumunu yansıtmakla beraber kısmen de çevre il ve ilçelerdeki hayvancılığın durumunu yansıtmaktadır.

Şekil 5'ten anlaşılacağı üzere gelen sığırların ırkları yerli %36, Esmer %23, Simmental %22 ve melez %19 şeklindedir. Bu durum, yörede hâkim sığır ırkının yerli ırklar olduğunu göstermektedir. Kültür ırkı olan Simmental ve Esmer ırklarının oranlarının ise küçümsenmeyecek ölçülerde büyük olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Kafkas Üniversitesi, Veteriner Fakültesi İç Hastalıklar kliniğine en fazla gelen hayvan türünün sığır olduğu, hastalık olarak yörede 2000 - 2005 yılları arasında da önceki yıllarda olduğu gibi tüm türlerde solunum sistemi hastalıklarının en üst sıralarda yer aldığı görülmüştür. Ayrıca sığırlarda, RPT'yi, solunum sistemi hastalıkları, septisemia neonatorum ve enterit izlediği, bunların yanı sıra birçok bulaşıcı ve diğer sığır hastalıklarının bölgede yaygın olduğu bir kez daha ortaya konmuştur. Sığırlardaki hastalıkların yayla döneminde azaldığı ve hayvanların ahıra alınmalarına paralel olarak hastalık oranlarının arttığı gözlenmiştir.

KAYNAKLAR

- 1 **Aslan V, Tiftik AM:** 1985-1986 yılları arasında SÜ. Veteriner Fakültesi Kliniklerine getirilen hayvanların iç hastalıklar yönünden genel analizi. *Selçuk Üniv Vet Fak Derg.* 3(1):63-70, 1987.
- 2 **Gökçe G, Şendil Ç, Sural E:** 1996 yılında Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Kliniklerine getirilen hayvanların istatistiksel değerlendirmesi. *Kafkas Üniv Vet Fak Derg.* 3(2): 181-186, 1997.
- 3 **Karademir B:** 1999 yılında KAÜ. Veteriner Fakültesi İç Hastalıklar kliniklerine kabul edilen hayvanların genel değerlendirmesi. *İstanbul Üniv Vet Fak Derg.* 27(2): 377-383, 2001.
- 4 **Karademir B, Çitil M:** 1996-2000 yılları arasında Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Kliniğine getirilen RPT'li sığırların istatistiksel değerlendirilmesi. *Kafkas Üniv Vet Fak Derg.* 7(2): 163-167, 2001.
- 5 **Gül Y:** Elazığ çevresinde halka ait sığırların kan plazmasında vitamin-A ve karoten miktarlarının dölverimi ve buzağularının sağlıkları üzerine etkilerinin araştırılması. *Fırat Üniv Sağlık Bil. Derg (Veteriner).* 1 (2/a):103-112, 1989.
- 6 **Holland ER, Boyle SM, Herdt TH, Grimes SD, Walker RD:** Melabsorbtion of vitamin A in preruminating calves infected with cryptosporidium parvum. *Am J Vet Res.* 53(10): 1947-1952, 1992.